

Pokus o záchranu cárskej rodiny: stopa Strany socialistov-revolucionárov

ALEXANDR ARVELODOVIČ ČERKASOV

Sočijská štátna univerzita, Soči (Ruská federácia)

V ruskej a zahraničnej historiografii existujú zmienky o niekoľkých pokusoch záchrany cárskej rodiny. Datujú sa od konca leta 1917 do júla 1918. Účastníci – monarchisti-dôstojníci. Hlavné problémy spojené s realizáciou plánu záchrany – financovanie tejto náročnej operácie. Ako je známe, žiadny z týchto pokusov neskončil úspechom.

Nasledujúci príspevok pojednáva o jednom málo známom fakte o záchrane cárskej rodiny za finančnej podpory Strany socialistov-revolucionárov (eserov). Pričom samotná práca je založená na báze memoárového (literatúra bielej emigrácie), archívneho (Štátny archív Ruskej federácie) a historiografického materiálu (ruskej a zahraničnej historiografie). V práci sú použité tematicko-chronologické, systémové i historicko-komparatívne metódy.

* * * * *

V roku 1955 v Paríži uzrela svet práca bielogvardejského kronikára R. B. Guľa „Uniesol som Rusko. Apológia ruskej emigrácie“. V nej sa konkrétne konštatuje, že v roku 1951 do New Yorku prišiel z Nemecka Nikolaj Vladimirovič Voronovič. „Voronovič bol vojakom s pozoruhodným životopisom. V minulosti pôsobil ako kamer-páža cárovnej-vdovy Márie Fjodorovny.¹ V roku 1917 sa stal „kamer-pážaťom“ Alexandra Fjodoroviča Kerenského. V revolučných rokoch sa pridal keserom a súčasne zostal verný Kerenskému. Počas občianskej vojny patril k „zeleným“ a velil „zeleným“ v horách Krymu. Voronovič pozoruhodne opísal tieto skutočnosti vo svojej práci „Medzi dvoma ohňami“.²

Zo spomienok Guľa: „A tak jedného dňa u nás na 113. ulici v New Yorku N. V. Voronovič vyrozprával príbeh, ktorému som spočiatku

¹ ВОРОНОВИЧ, Н. В.: *Записки камер-пажа императрицы*. Нью-Йорк, 1952.

² ВОРОНОВИЧ, Н. В.: *Меж двух огней / Архив русской революции*. Т. 7. Берлин, 1922.

veľmi neveril. Voronovič hovoril, že keď panovníka s rodinou odtransportovali z Carského Sela do Toboľska, v Petrohrade sa organizovala skupina dôstojníkov, ktorá si vytýčila za cieľ zariadiť útek cárskej rodiny z Toboľska. S touto skupinou bol vtedy Voronovič v kontakte. Prezradil mi, že na prípravu úteku cára s rodinou odovzdal (Voronovič) tejto skupine dôstojníkov dva milióny rubľov, ktoré (Voronovič) dostal od A. F. Kerenského z „tajných fondov“.

Prekvapený týmto rozprávaním položil R. B. Guľ otázku: „Nuž, a prečo tento pokus zlyhal?“ V reakcii Voronovič odpovedal: „Prečo? Pretože dôstojníci peniaze spreneverili – poutrácali a prepili.“ Ďalej dodal: „Keby som to vedel predvídať, sám by som sa chopil tejto úlohy“. Počas konverzácie Voronovič spomenul meno jedného z členov dôstojníckej skupiny, a to dôstojníka jazdeckva rotmajstra Markova.

O niekoľko dní neskôr, počas stretnutia s A. F. Kerenským, R. B. Guľ požiadal Alexandra Fjodoroviča o jeho reakciu na Voronovičovo rozprávanie. „Kerenskij sa nespokojne zamračil a nesúvislo zamrmľal: „Neviem, neviem, nemôžem nič povedať... Po mojej smrti bude môj archív zverejnený“, – a rýchlo prešiel na inú tému. R. Guľ si v duchu pomyslel: „Kerenskij to nevyvrátil? Nuž to, že nechce o tom hovoriť, je pochopiteľné“. Na túto záležitosť sa Guľ rozhodol opýtať I. G. Cereteliho (ministra pošty a telegrafu v ruskej dočasnej vláde).

Neskôr na návšteve u Cereteliho mu R. B. Guľ rozpovedal nielen o Voronovičových spomienkach, ale aj o reakcii Kerenského na položenú otázku. „Čo si myslíte, Iraklij Georgjevič, mohlo sa to takto udiať?“ – spýtal som sa. Čakal som, že Cereteli sa zasmieje, kývne rukou a povie: „Čo za táraniny! Aké hlúposti!“ Ale takýto scenár nenasledoval. Cereteli sa zamyslel spôsobom, aký bol u neho občas príznačný – pred odpoveďou na hocikajú otázku pomerne dlho mlčal. Potom pokojne a vážne povedal, zdôrazňujúc každé slovo: „Mohlo to tak absolútne byť, je to celkom v duchu a štýle Kerenského“. Na základe odpovede Kerenského i odpovede Cereteliho som si uvedomil, že Voronovič mi povedal pravdu – Kerenskij mu tie peniaze dal!“³

* * * * *

Príbeh zverejnený R. B. Guľom vyvoláva mnoho otázok, ktoré sa

³ ГУЛЬ, Р.: *Я унес Россию. Апология русской эмиграции*. В 3 т. Т. 2. Москва, 2001.

pokúsime ozrejmiť. Keďže vyššie uvedená biografía N. V. Voronoviča nie je celkom hodnoverná, žiada si aj isté korektúry.

N. V. Voronovič sa narodil v roku 1886. Po absolvovaní Pažeského korpusu – vojenskej akadémie, bol kamer-pážaťom cárovnej Alexandry Fjodorovny. Vzhľadom na svoj pôvod (pochádzal z rodiny ruského dôstojníka) sa po osobných skúsenostiach v rusko-japonskej a prvej svetovej vojne stal predstaviteľom umiernených socialistických kruhov – socialistov-revolucionárov. Už v marci 1917 bol zvolený za predsedu Lužského soviету vojenských, roľníckych a robotníckych zástupcov.

Vzhľadom na opis udalostí, ktoré prezentoval R. B. Guľ, bolo nevyhnutné sa obzrieť aj po niektorých memoárových prácach N. V. Voronoviča. Na prekvapenie, nič – čo len trochu podobné opísanému prípadu – tam uvedené nebolo. Z toho vyplýva, že buď Voronovič zatajil túto skutočnosť zo svojho života, alebo sa jednoducho nestala. Vystáva otázka – v čom by pri prvej alternatíve mohla byť motivácia, resp. na strane druhej, prečo to následne vyvrátili Kerenskij a Cereteli?

* * * * *

Styky s Romanovcami. O svojom živote v období revolúcie a občianskej vojny Nikolaj Vladimirovič napísal v emigrácii dva roky po skončení občianskej vojny v Pričernomorí. Vo svojich pamätiach Voronovič naznačil, že s cárskou rodinou mal blízke vzťahy. Po hospitalizácii v nemocnici a vyličení na jar roku 1916 predstúpil pred cárovnú Alexandru Fjodorovnu. Audiencia – ako ju opísal Voronovič – trvala dlhšie než zvyčajne. Stretával sa aj s cárom Mikulášom II. a dokonca obedoval s ním na slávnostiach georgijevských kavalistov v Narodnom dome v Sankt Peterburgu. Okrem toho zväzovala Nikolaja Vladimiroviča s dvorom Romanovcov ešte služba pážaťa spreď vojenského učilišťa – Voronovič nejednokrát vykonával službu v palácových komnatách cárovnej vdovy Márie Fjodorovny. Inými slovami, kontakty Romanovcov a N. V. Voronoviča boli do roku 1917 badateľné a rotmajster permanentne (aj v emigrácii) vyjadroval k Romanovovskému domu sympatie.⁴

Dokázateľná spätosť Voronoviča s cárskou rodinou bola rozhodujúca pre jeho rozhodnutie v takej citlivej záležitosti, akou bolo odovzdanie značného množstva peňazí bojovej organizácii dôstojníkov na záchranu

⁴ ВОРОНОВИЧ, Н. В.: *Потопувший мир*. Очерки прошлого: 1891–1920. Москва, 2001.

kráľovskej rodiny od člena Strany socialistov-revolucionárov.

Styky s A. F. Kerenským. Tieto predstavujú v danej záležitosti azda najslabší, najmenej jasný článok, ktorý napokon ani samotný Voronovič neodhalil vo svojich pamätiach. Napriek kontaktom s Romanovovcami sa však Nikolaj Vladimirovič v roku 1917 stal presvedčeným pravým eserom. A práve z tohto dôvodu po Februári sa postavil na čelo Lužského soviету vojenských, roľníckych a robotníckych zástupcov.⁵Neskôr sa Voronovič postavil do čela zelenoarmejскеj Roľníckej domobrany Výboru oslobodenia Čiernomorskej gubernie.

Nie je jasné, kde a kedy prišlo k stretnutiu Voronoviča s A. F. Kerenským. Prvýkrát Kerenskij počul o Voronovičovi v období Februárovej revolúcie. Prišlo k tomu za nasledovných okolností. Na počiatku roku 1917 po nemocničnej liečbe „kontúzie“ (post-concussion syndrom)a uzdravení Voronoviča objavuje v lužskej posádke, aby tu absolvoval ďalšiu službu. Pôsobil v hodnosti staršieho pobočníka a veliteľa jedného z oddielov posádky gardových kavaléristov. Tam ho aj zastihla Februárová revolúcia. Počas nepokojov v Petrohrade Mikuláš II. poveril generála Nikolaja Iudoviča Ivanova ich potlačením. Z frontu sa okamžite povolali armádne jednotky.

Večerom 1. marca 1917 bola situácia jednotiek, poslaných pre generála N. I. Ivanova, nasledujúca: hlavný transport s jednotkami Tarutinského pluku sa presunul do stanice Alexandrovskaja, transport Borodinského pluku sa nachádzal v Luge, ostatné vojsko sa rozťahlo v priestore medzi Lugou a Pskovom a medzi Pskovom a Dvinskom. Transporty poslané zo západného frontu boli pri Polocku. Na stiahnutie všetkých oddielov k Cárskemu Selu bolo potrebných už asi dvadsaťštyri hodín, avšakich presun bol už počas noci na 2. marca zastavený.

Žiadne dôkazy o tom, že vojenské oddiely presúvajúce sa na príkaz generála N. I. Ivanova vypovedali poslušnosť, nie sú. Podľa spomienok rotmajstra N. V. Voronoviča boli jednotky osobnej gardy z Borodinského pluku odzbrojené v Luge skupinou dôstojníkov, ktorí vytiahli na vlakový perón nefunkčné dielo. Bola to jediná expedičná jednotka zastavená silou. Z pamätí N. V. Voronoviča vyplýva, že bola odzbrojená na

⁵ ВОРОНОВИЧ, Н. В.: *Записки председателя Совета солдатских депутатов // Стража гибнет сегодня: Воспоминания о Февральской революции 1917 г.* Москва, 1991. С. 311.

základe rozkazu Dumy.⁶

Celé toto dobrodružstvo nielenže zastavilo, odzbrojilo a obrátilo silné vojenské zoskupenie, ale určilo aj charakter rozhovoru Ruzského a Rodzjanka, z ktorého vzišla myšlienka abdikácie cára.

„Svojou revolučnou iniciatívou lužská vojenská posádka zastavila postup ostatných vojsk na hlavné mesto, odzbrojila ich alebo obrátila naspäť“, – píše A. G. Šljapnikov a s pozoruhodnou dôverčivosťou dodáva: „pripravených dvadsaťtisíc bodákov a šabiel zatarasilo kontrarevolúciu cestu na Petrohrad“.⁷

Tieto udalosti sa stali prvým bojovým krstom rotmajstra Voronoviča vo Februárovej revolúcii. Duma, dočasná vláda ani socialisti na to zabudnúť nemohli.

Na začiatku augusta 1917 prichádza N. V. Voronovič do Soči za účelom výberu pôdy pre svoje poľnohospodárske družstvo „Novaja Luga“. Po tom, čo si vybral pozemok grófa Musina-Puškina, vrátil sa do Petrohradu a podal na ministerstve pôdohospodárstva žiadosť o pridelenie pôdy. Následne vo svojich pamätiach Voronovič konštatuje, že po likvidácii Kornilovovho puču zložil mandát predsedu Lugskeho soviету vojenských, roľníckych a robotníckych zástupcov.⁸

Napriek tomu, že sa v Luge odohrali významné udalosti, v jeho memoároch vzniká pomerne výrazná medzera. Na konci augusta 1917 sa generál Kornilov rozhodol ozbrojenou silou zlikvidovať revolučný Petrohrad. Realizujúci plán sprisahania posla na hlavné mesto oddiely 3. jazdeckého zboru pod velením generála Krymova, do ktorých sa včlenila jednotka nazývaná „divá divízia“, sformovaná z kaukazských horalov. Kornilovova cesta viedla cez Lugu. Spoločné zasadnutie výkonného výboru Lužského soviету a zástupcov vojenských oddielov pod predsedníctvom V. N. Voronoviča rozhodlo krížiť cestu 3. zboru a zahatať ďalší pochod na Petrohrad. Soviet vydal rozkaz k demontáži železničných koľajníc a určenia agitátorov na činnosť v Kornilovových vojskách. Hoci udržiavanie obrany v meste bolo zvlášť nevyhodné, napriek tomu

⁶ КОНДАКОВ, Ю.: «Бумажный» поход генерала Н. И. Иванова на Петроград / Русская цивилизация. 2005. 12 окт.

⁷ ШЛЯПНИКОВ, А. Г.: *Канун семнадцатого года*. Семнадцатый год. В 3 т. Москва, 1992. Т. 2: Семнадцатый год. С. 257.

⁸ ВОРОНОВИЧ, Н. В.: *Потопувший мир...* С. 230.

Voronovič poslal svoje jednotky (pechotu, jazdeckto a delostrelectvo) na stranu Petrohradu, zachovávajúc tak vernosť dočasnej vláde a Kerenskému.

Postup Kornilovovho zboru bol pri Luge zastavený. Medzi vojakmi pracovali aktívni agitátori, ktorí neúnavne vysvetľovali kozákom účel ich pochodu na Petrohrad a vyzývali ich, aby nezačínali bratovražednú vojnu. Nálada medzi kozákmi sa tým prudko zmenila. 30. augusta sa do Lužského soviету dostavili zástupcovia 3. jazdeckého zboru a predložili návrh na zatknutie generála Krymova. Nečakajúc na svoje zadržanie a presvedčený o neúspechu Kornilovovho puču Krymov spáchal samovraždu. Týmto spôsobom opätovne demonštroval Voronovič svoj význam nielen pre dočasnú vládu, ale aj osobne pre A. F. Kerenského.

Zatknutie Mikuláša II. Dňa 7. marca 1917 dočasná vláda vydala príkaz na zatknutie Mikuláša II. a jeho manželky. S cárskou rodinou odišli dobrovoľne V. A. Dolgorukov, P. K. Benkendorf, dvorné dámy S. K. Buxhevden a A. V. Gendriková, lekári E. S. Botkin a V. N. Derevenko, učitelia P. Žiliara S. Gibbs. Väčšina z nich spojila svoj údel s tragickým osudom cárskej rodiny.

Na začiatku augusta 1917 na základe rozhodnutia dočasnej vlády deportovali bývalého panovníka a jeho sprievod do Toboľska. A. F. Kerenskij sa neskôršie vyhovárал, že ráтали s prevozom rodiny ďalej do USA. Pochopiteľne, nebolo možné oficiálne prepraviť cársku rodinu do zahraničia, mohlo to vyvolať vlny rozhorčenia v socializovanej spoločnosti. V spojitosti s týmto tajné financovanie operácie na záchranu cárskej rodiny logicky zapadá do kontextu.

V roku 2003 v súvislosti s 85. výročím vyvraždenia cárskej rodiny masovokomunikačné prostriedky boli doslova zaplavené informáciami o neúspešných pokusoch o jej záchranu. V skutočnosti ich naozaj nebolo málo, ale všetky sa skončili neúspechom. Z celkového počtu pokusov mimoriadnu pozornosť priťahuje úsilie Markovovej skupiny. Nikolaj Jevgenevič Markov, populárny poslanec Štátnej dumy, vytvoril na záchranu cárskej rodiny v lete 1917 nelegálnu organizáciu Velké jednotné Rusko (Velikaja jedinaja Rossija). Do nej sa začlenili pravicoví poslanci: G. G. Zamyslovskij, N. D. Talberg, gardoví dôstojníci, vrátane menovca hlavy skupiny práporčíka S. V. Markova. Organizácia mala minimálne niekoľko desiatok ľudí. N. J. Markov poslal do Toboľska kvôli zisteniu

situácie a oslobodenia cárskej rodiny najmenej dve osoby. Najprv bol vyslaný štábný rotmajster N. J. Sedov a potom práporčík S. V. Markov. Podľa svedectva druhého z nich, podarilo sa mu zapojiť do akcie 12 spolaľhivých dôstojníkov a niekoľko vojakov, okamžite pripravených zasiahnuť do záchranu cárskej rodiny. Žiaľ, intenzívne úsilie N. E. Markova o zozbieranie väčšej sumy financií na organizáciu úteku úspech neprinieslo.

Pokus o záchranu panovníckej rodiny Markovovou skupinou je z hľadiska časového (ide o ten istý čas – koniec augusta) a personálneho (v oboch prípadoch figuruje dôstojník jazdy Markov) podobný opisu prípadu, ktorý spomína Voronovič. Navyše podozrivú zhodu vykazujú tiež finančné ťažkosti. Je zrejmé, že Voronovičov príbeh bol nepochybne o tejto operácii a práve pri nej nastala sprenevera finančných prostriedkov.

* * * * *

Čo sa týka samotného N. V. Voronoviča. Po Kornilovovom puči sa so skupinou 27 príslušníkov (a ich rodín) z lužskej posádky vrátil do Soči. Vzdelanosť, politická príslušnosť, netypická pre ruského dôstojníka, nevšednosť v zmyšľaní – všetko to mu čoskoro umožnilo získať dôveru medzi miestnym obyvateľstvom. Po zavedení miestnej samosprávy v Sočijskom okruhu koncom roku 1918 bol Nikolaj Vladimirovič zvolený za člena okružného roľníckeho výboru. V dňoch občianskej vojny bol priamym účastníkom rokovaní o otázkach dočasného vstupu okruhu do sústavy Gruzínskej demokratickej republiky alebo Veľkej Británie.

Po obsadení Sočijského okruhu bielogvardejcami vo februári 1919 Voronovič sa dostal najprv do ilegality, potom odišiel do neutrálnej zóny (Gagry). Tu sa zaujímal o šírenie idey tretej moci a vytvorením autonómneho roľníckeho štátu.

V novembri 1919 N. V. Voronovič za podpory Gruzínskej demokratickej republiky formuje v neutrálnej zóne roľnícku domobranu a podieľa sa na činnosti prvého zjazdu Výboru oslobodenia Čiernomorskej gubernie (18. novembra). Bol zvolený za predsedu Hlavného štábu Čiernomorskej roľníckej domobrany (Čiernomorskoje kresťanske opolčenje – ČKO). 28. januára 1920 začalo pod vedením N. V. Voronoviča oslobodzovanie Sočijského okruhu od bielogvardejcov. Vojenská operácia v pohraničnom pásme bola dôkladne premyslená. Voronovič tu

dokonalo uskutočnil plán hlbokého obchvatu pravého krídla nepriateľa v kombinácii s čelným útokom. Táto taktika umožnila vyhnúť sa značným stratám, ktoré by za daných okolností bez logistického zázemia a pevných pozícií boli nenahraditeľné.

Opätovná realizácia armádnych plánov umožnila zelenoarmejcom v polovici februára obsadiť územie celého Sočijského okruhu Čiernomorskej gubernie.

21. – 25. februára 1920 sa v Soči uskutočnil druhý roľnícko-robotnícky zjazd Výboru oslobodenia Čiernomorskej gubernie a predsedom jeho roľníckej frakcie bol zvolený N. V. Voronovič. Na konci februára obsadili vojská roľníckej domobrany Tuapský okruh, v marci sa dostali až k hraniciam Novorossijska a podarilo sa im zmocniť značného počtu obcí v južných častiach Kubánskej oblasti. Začiatkom marca boli vojská Čiernomorskej roľníckej domobrany premenované na Čiernomorskú červenú armádu (Krasnuju armiju Černomorja). Avšak velenie armády sa ďalej riadilo príkazmi Hlavného štábu ČKO na čele s Voronovičom. Lídri Výboru oslobodenia Čiernomorskej gubernie si priali dosiahnuť dohodu medzi RSFSR a KOČG o autonómii. Z tohto dôvodu podnikali aktívnu bojovú činnosť proti bielogvardejcom.

Na začiatku apríla na územie Sočijského okruhu vtrhli ustupujúce vojská Kubánskej armády generála Škura. Keďže bielogvardejci disponovali početnou výhodou vo všetkých druhoch vojsk, podarilo sa im obsadiť celé pobrežie a mnoho podhorských osád. Hlavný štáb na čele s Voronovičom a s mobilizovanými domobrancami ušiel do hôr a odtiaľ uskutočňoval výpady na posádky bielogvardejcov. Bezprostredne po ustupujúcich vojakoch Kubánskej armády vtrhli do Sočijského okruhu boľševici.

Po obsadení Sočijského okruhu boľševikmi nasledovalo zatýkanie celého radu vodcov roľníckej domobrany a neskôr aj ich popravy. Poľný a regionálne štáby Čiernomorskej roľníckej domobrany pod velením N. V. Voronoviča začali viesť proti boľševikom otvorený boj, ktorý trval od polovice mája do októbra 1920. Zjazd čiernomorských a majkopských roľníckych a kozáckych organizácií menoval uprostred tohto zápasu 18. júla 1920 N. V. Voronoviča za splnomocneného zástupcu vyššie uvedených organizácií a predsedu Osobitnej čiernomorskej roľníckej delegácie, ktorá dostala splnomocnenie chrániť záujmy celého roľníckeho

obyvateľstva čiernomorského pobrežia. Delegácia mierila na vyjednávania so všetkými národnými demokratickými vládami s predsavzatím zabezpečenia podpory a pomoci čiernomorskému roľníctvu, ktoré trpelo dôsledkami občianskej vojny a hladovalo.

Voronovič ako prívrženec ozbrojeného boja s boľševizmom bol v roku 1920 vylúčený Zakaukazským oblastným výborom zo Strany socialistov-revolucionárov.

Po príchode do Prahy Nikolaj Vladimirovič začína pracovať na popularizácii tzv. tretej sily z rokov občianskej vojny a 1. apríla 1921 predkladá redakcii novín „Volja Rossiji“ na uverejnenie svoju prácu pod názvom „Ludová domobrana – armáda tretej sily“.

V predslove k svojej práci N. V. Voronovič poznamenal: „Od roku 1917 v Rusku bojujú medzi sebou dve sily, boľševici a stúpenci starého predrevolučného režimu (reakcionári). Jedni i druhí sú nepatrnou menšinou ruského národa a chcú si podrobiť zvyšok národa. Obidve sily mobilizujú roľníkov a robotníkov a nútia ich bojovať a zabíjať jeden druhého v mene cudzích predsavzatí. Avšak väčšina národa – mnohomiliónové roľníctvo a mnohopočetná robotnícka trieda, násilné odvedená do radov červenej a bielej armády, musí obhajovať cudzie záujmy statkárov a boľševických komisárov, prelievať bratskú krv, trápiť sa rôznymi útrapami a ničiť rodné mestá a dediny. Práve tento národ, roľníci a robotníci, ktorými manipulujú rovnako červení komisári ako i bieli generáli, tvorí tretiu silu, ktorá skôr či neskôr pochopí svoju moc, zhodí zo seba jarmo komunistov i čiernosotnencov a zvolí si svoju národnú vládu“.⁹

Ideou demokratickej slobody sa Voronovič doslova opíja, ale práca nedosiahla v emigrácii významnejší úspech. Napokon celý postup Strany socialistov-revolucionárov, ruinovanej vnútornými rozpormi medzi ľavými a pravými esermi, sa dostal do hlbokkej krízy a až do druhej svetovej vojny z nej nedokázal vyjsť.

Medzitým N. V. Voronovič sadá si k memoárom. Plný čerstvých nedávnych dojmov uverejňuje v Berlíne v roku 1922 v siedmom zväzku „Archívu ruskej revolúcie“ svoje prvé memoárové dielo „Medzi dvoma ohňami: Zápisky zeleného“. Celkovo prvou jeho knihou sa však nestali memoáre, ale „Opis historického múzea Osobnej gardy jazdecko-

⁹ Государственный архив Российской Федерации. Ф. 5394. Оп. 1. Д. 25. Л. 2–3.

granátnického pluku".¹⁰

V rokoch 2. svetovej vojny bol ruský emigrant Voronovič mobilizovaný nemeckou armádou a odvelený do horského terénu na drevorubačské práce. Po skončení vojny publikoval v Kanade v roku 1948 zbierku esejí „Vševidiace oko“, v ktorej opísal spôsoby života a zvyky starej ruskej armády. V roku 1955, pokračujúc v práci nad témou, Nikolaj Vladimirovič rozvinul svoju predstavu v knihe „Večerný zvon“, kam zaradil tri eseje z práce „Vševidiace oko“. Toto dielo zostalo poslednou prácou jeho života. V roku 1967 v 81. roku života N. V. Voronovič zomrel.

* * * * *

V našej štúdii nedávame za operáciu, ktorou Strana socialistov-revolucionárov poskytla finančnú čiastku určenú na záchranu cárskej rodiny, definitívnu bodku. Upriamujeme však pozornosť na fakt, že aj takáto stopa v histórii fakticky existuje.

Preklad z ruského jazyka: Oľga Hetenyi a Michal Šmigel'

Summary

Rescue attempts of the Tzar family: trace Party of Socialists Revolutionaries

Russian and foreign historiography includes reference to several rescue attempts of the Tzar family dating back to late summer of 1917 till July 1918. Involved individuals: monarchists – officers. The key issues that arose during the implementation of the rescue plan were insufficient financial resources. None of these attempts were successful. The presented study describes less-known facts on the rescue attempt of the Tzar family financed by the Party of Socialists Revolutionaries (the SRs, or Esers). The study is based on memoirs (literature of white emigration), archival material (the State Archive of the Russian Federation) and historiographical material (Russian and foreign historiography). Thematic, chronological, system, historical and comparative methods were applied in this study.

¹⁰ ВОРОНОВИЧ, Н. В.: *Описание Исторического музея Л.-гв. конно-гренадерского полка.* Санкт-Петербург, 1912.